St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
Faculty of Economics

ТУРИСТИЧЕСКИТЕ РЕСУРСИ И СЪЗДАВАНЕТО НА ЕВРОПЕЙСКАТА МРЕЖА „МЕСТА НА МИРА“

TOURIST RESOURCES AND THE CREATION OF THE EUROPEAN NETWORK OF PLACES OF PEACE

Slavi Dimitrov
Слави Димитров

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo

Abstract: The importance of cultural tourism in recent years has been growing continuously due to the rich cultural and historical heritage of the European continent. This constitutes the basis for the emergence of numerous cultural routes under the auspices of the Council of Europe, and a route called the Places of Peace can also apply for such. The places registered in Europe amount to 194, and 11 of them are officially members of the European Association of Places of Peace. One such place is located in Bulgaria, and this can serve as an important incentive for the development of cultural tourism in Bulgaria.
Keywords: cultural tourism; Places of Peace; Council of Europe; tourist routes.
JEL: L83

ВЪВЕДЕНИЕ

Европейската мрежа Места на мира е организация, насочени към развиване на култура на мир, зачитане на правата на човека и насърчаване на гражданското участие на младите хора в демократичния живот на техните страни и в Европа. Това е мрежа от градове и институции на места, където са били сключвани мирни договори или капитулации. Членовете на Европейската мрежа работят заедно за изграждането на култура на мира. Нейното седалище се намира в град Еворамонте, Португалия.

Основните цели на мрежата са:

✓ създаване на независима Европейска асоциация, включваща членове от всяка Европейска страна;

✓ насърчаване и подкрепа за членовете на мрежата в насърчаването на редовното отбелязване на мирните договори и конвенции;

✓ да предлага на Европейския парламент, да класифицира като Европейски символ на мира всеки член на Асоциацията, който представлява място, на което са подписани мирни договори и конвенции;

✓ укрепването на местата в Европа, на които са подписвани мирни договори и конвенции;

✓ създаване на представителен офис във всяка Европейска държава или на други континенти;

✓ създаване на Европейски туристически маршрут на мира, на който да бъдат отбелязани всички членове на Асоциацията;

✓ отбелязване на добрите партньорства с университети, училища и европейски научни институции;

✓ насърчаване развитието на дейностите на Мрежата чрез нови информационни технологии (Statutes of European Network of Places of Peace).

Създаването на туристически маршрут Местата на мира може да бъде фактор за популяризирането на тези места както по отношение на тяхната видимост, така и по отношение на тяхното туристическо развитие. Затова основната цел на Европейска мрежа Места на мира остава и класифицирането на този маршрут като културен туристически маршрут на Съвета на Европа. Днес Европейските културни маршрути са утвърдена ценност, която изявява споделеното европейско наследство, проследявайки историята на народи, миграциите и разпространението на европейската цивилизация. Те следват исторически пътища или (в определени случаи) съвременни комуникационни връзки в съответствие с целите на устойчивия културен туризъм (https://www.coe.int/en/web/cultural-routes).

Обект на изследване са Местата на мира, разположени в различни европейски държави, а *предмет* на изследване са възможностите за развитие на културен туризъм в континта Европа на примера на Местата на мира. *Целта* на настоящето изследване е да се разгледат състоянието, възможностите и перспективите за създаване на туристически маршрут Местата на мира въз основа на богатото културно-историческо наследство в изследвания регион.

Използваните *методи* са теоретичния анализ и синтез, историографски метод, конвергентен анализ и др. Темата е слабо застъпена в чуждестранната и българската литература.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Съвременният туризъм е сложен социално-икономически и културен феномен на нашето време. Освен традиционните видове туризъм, съвременните (алтернативни, специализирани) видове туризъм придобиват все по-голямо значение (Patarchanov, 2012). Един от тях е културният туризъм, а от своя страна богатото културно-историческо наследство на континента Европа е важна предпоставка за развитието на този вид туризъм.

„Пътят на местата на мира“ е виртуален туристически маршрут, простиращ се от Португалия до Украйна, свързващ места в Европа, където са подписани мирни договори, идентифицирайки ги и популяризирайки с цел развиване на духа на културата на мира сред европейското население, особено сред младите хора, и увеличаване на броя на посетителите около това нематериално наследство.

Поради своите характеристики и географско измерение (най-западното и най-източното му място са на повече от 3000 км едно от друго), Пътят на местата на мира е виртуален маршрут, подкрепен от създаването на локализирани туристически продукти и съвместното популяризиране и разпространение на местата, които го съставят. Някои автори ги определят към категорията на антропогенните туристически ресурси (крепости и кули, дворци, паметни и бойни места, укрепления, паметници) (Markov, et al., 2015).

На 25 февруари 2026 г., Европейската комисия обяви, че „Пътят на местата на мира“ е удостоен със Знака за европейско наследство. Официалният уебсайт на Знака за европейско наследство, където е обявена тази европейска награда, подчертава, че участващите обекти „... са обединени от ролята си във формализирането на мирни споразумения, които са променили териториите, отношенията на властта и системите за управление в цяла Европа“ и че Местата на мира „...илюстрират мира не като изолирано събитие, а като повтарящ се европейски процес. Групата (от обекти) подчертава появата на дипломацията, международното право и взаимното признаване като общи основи на европейската история, подчертавайки мира като една от най-трайните и определящи ценности на Европа“ (List of Peace Treaties in Europe, 2015).

В Европа са отбелязани 194 места (където са подписани общо 232 договора), обхващащи почти всички съвременни европейски страни, които през цялата история са участвали в подписването на мирни договори, слагайки край на войните, но също така осигурявайки настъпването

на продължителни периоди на социално и икономическо развитие на региони, държави или кралства, към които принадлежат.

Списъкът обхваща 35 държави (някои като бивша Югославия вече не съществуват). С най-много подписани мирни договори е Франция (43), Германия (38), Полша (14), Русия (14), Италия (13), Австрия (12), Нидерландия (11), Испания (10) (List of Peace Treaties in Europe, 2015).

България е представена от две такива места (Кючуккайнарджишки мирен договор – 1774 г. и Свищовски мирен договор – 1791 г.). Някои от най-важните договори касаещи България са: Санстефански мирен договор – 03.03.1878 г. (Сан Стефано е отбелязано като град в Гърция); Лондонски мирен договор – 30.05.2013 г.; Двата мирни договора от Букурещ – 28.07.1913 г. и 07.05.1918 г.; Ньойски мирен договор – 27.11.2019 г.; Парижки мирен договор – 10.02.1947 г. и др.

Официално в Европейската асоциация Места на мира членуват 11 такива места, разположение в девет страни.

Замъкът Алтранщед, Германия

Алтранщед е малко селце с 800 жители и принадлежи към град Маркранщет (17 000 жители). Разположено е на 15 км западно от Лайпциг, провинция Саксония.

Замъкът Алтранщед е построен през 1620 г. върху основите на цистерциански манастир, споменат през XII в. В замъка е разположена изложба в Стаята на мира, където на 24 септември 1706 г. е подписан „Алтранщатският мир (конвенция)“ между крал Карл XII и Август II (Силни), крал на Полша и курфюрст на Саксония. Този мирен договор означава временна почивка във „Великата северна война“ от 1700 до 1721 г. След преговорите с хабсбургския император Йозеф I през 1707 г., шведският крал Карл XII получава свобода на вярата за силезийските протестанти, която преди това им е била отказана от Йозеф I.

Дом на конвенцията в Еворамонте, Португалия

Еворамонте се намира в провинция Алентежу, област Евора, на 130 км източно от Лисабон, на 70 км западно от границата с Испания и на 25 км северно от Евора.

На 26 май 1834 г. в Casa da Convenção de Evoramonte е подписан мирен договор, известен като „Концесията на Evoramonte“, който слага край на единствената португалска гражданска война в почти 900-годишна история.

Гражданската война избухва в Португалия през 1831 г., и се води между Д. Мигел, абсолютистки и традиционен монарх и неговият по-голям брат, Д. Педро, защитник на конституционния режим, който дотогава заема трона в Бразилия.

Туристите могат да посетят постоянната изложба за конвенцията в Еворамонте, и да се запознаят с причините и последиците от Португалската гражданска война от 1832/1834 г. На разположение са видеоклип за Гражданската война и подписването на конвенцията в Еворамонте (на португалски и английски език).

Манастир Сан Франциско де Алканисес, Испания

Алканисес е малко селце, разположено в северозападна Испания, провинция Самора, автономна област Кастилия и Леон, близо до границата с Португалия.

Договорът от Алканисес е сключен между крал Дениш от Португалия и крал Фернандо IV от Кастилия през 1297 г. Дениш е внук на крал Алфонсо X от Кастилия и по същество е администратор, а не крал-воин. Той воюва с кралство Кастилия през 1295 г., като се отказва от селата Серпа и Моура, но печели Оливенса и потвърждава владението на Португалия над Алгарве и определя съвременните граници между двете иберийски държави.

„Манастирът Сан Франциско“, където е подписан този мирен договор е популярна туристическа атракция, а съществуващите туристически маршрути пресичат границата между двете Иберийски държави.

Дом на мира във Вашвар, Унгария

Вашвар (13 000 ж.) се намира на западната граница на Унгария. Вашвар е бил важен град през Средновековието като център на окръг Ваш.

Вашварският мир е подписан на 8 август 1664 г. и слага край на Австро-турската война след поражението на османската армия в битката при Санкт Готард на 1 август същата година. Вашварският мир открива нови отношения между двете големи европейски империи през XVII в.

Мирният договор е подписан в къща, наречена Домът на мира. Първоначално тази сграда е била официалната резиденция на капитула на колегиалната църква във Вашвар. Днес Домът на мира е реновиран и там можем да открием няколко изложби и програми. Той е под национална защита и е част от местните туристически забележителности (https://placesofpeace.eu/).

Замъкът Хубертусбург, Германия

Замъкът Хубертусбург принадлежи към община Вермсдорф. Намира се в Саксония, на централно място между 3-те големи града Кемниц, Дрезден и Лайпциг.

Замъкът Хубертусбург, бароковата ловна хижа на полските крале и саксонските курфюрсти в Саксония, се превръща в място на историческо събитие: на 15 февруари 1763 г. тук с „Хубертусбургския мир“ е приключила Седемгодишната война (която днешните историци наричат още Първата световна война) между Австрия, Прусия и Саксония.

Дворецът Хубертусбург е построен между 1721 и 1724 г. и се превръща в кралска ловна резиденция за саксонския курфюрст и полски крал Август III. Оттогава Хубертусбург е впечатляващо свидетелство за саксонския барок и една от най-важните ловни хижи в европейската барокова култура. Свободната държава Саксония е инвестирала над 100 милиона евро в замъчния комплекс от 1991 г. насам.

Обширна културна програма, състояща се от концерти, събития, четения и лекции, както и ежегодно сменящи се изложби на Дрезденските държавни художествени колекции, оживява замъка и привлича десетки хиляди посетители.

Хотинската крепост, Украйна

Хотин (10 500 ж.) е град в Черновицка област (западна част на Украйна). Градът е разположен на югозападната граница на Украйна, близо до границата с Молдова (25 км) и Румъния (80 км). Разположен е на десния бряг на река Днестър в северната част на историческата област Бесарабия.

Историята на крепостта е осеяна със значими събития. Тя е свидетел на една от най-големите битки в Европа от първата половина на XVII в. През 1621 г. при Хотин, Полско-Литовската армия и техните казашки съюзници спират настъплението на Османската империя, което е ключов момент в европейската история. Същите противници се срещат на бойното поле тук и на 11 октомври 1673 г. Тогава крал Ян Собиески повежда войската на поляци, казаци и молдовци, която побеждава в битката.

Крепостта Хотин също играе роля във времето на Руско-турските войни от XVIII в., сменяйки ръцете си няколко пъти между Руската, Османската и Австрийската империя.

Днес Крепостта Хотин е историко-архитектурен резерват и е символ на средновековната военна архитектура. Всяка година на 11-ти октомври се правят исторически възстановки на тази прочута битка, което привлича много местни и чуждестранни туристи.

Манастир „Свети Франциск Задарски“, Хърватия

Манастирът „Свети Франциск“ се намира в историческото ядро на Задар, стар хърватски град, разположен на източното крайбрежие на Адриатическо море.

Манастирът е римокатолически францискански манастир, датиращ от XIII в. Църквата е най-старата готическа църква в Далмация. Строежът на сегашния манастир започва през 1249 г. и е завършен в края на XIII в., когато са построени църквата, ризницата, манастирските крила и оригиналният клуатър.

Копие от мирния договор върху пергаментова хартия е изложено в ризницата, в стаята, където на 18 февруари 1358 г. е подписано споразумението между унгарско-хърватския крал Луи I Велики и венецианската легация, според което венецианците се отказват от Далмация.

Дворецът на Енрикеш в Алкасоваш, Португалия

Дворецът на Енрикеш, който сега е собственост на португалската държава и е класифициран като сграда от обществен интерес от 1993 г., е принадлежал на последните господари на град Алкасоваш. Според преданието и местните вярвания, това някога е бил кралски дворец, нареден да бъде построен от португалския крал Дом Диниш през XIV в.

Това е Място на мира, защото именно там е подписан Договорът от Алкасоваш-Толедо (известен още като Мирът на Алкасоваш), който слага край на Войната за наследство на Кастилия (1475 – 1479 г.), при която Афонсу V от Португалия се отказва от трона на Кастилия, а крал Фернандо Кастилски се отказва от трона на Португалия. Този договор решава и някои въпроси, свързани с „новите земи“, открити в Атлантическия океан, като ги разделя официално между Португалия и Кастилия.

Това обяснява причината, поради която тази сграда е толкова важна и емблематична не само за историята на Алкасоваш, но и за Португалия и останалата част от света.

През 2015 г. ЮНЕСКО вписа производството на камбанки (кравешки звънци) в списъка на нематериалното културно наследство, нуждаещо се от спешно опазване. Тази традиционна форма на изкуство има в Алкасоваш израз на идентичност, тъй като в града е имало голям брой семейства, произвеждащи камбанки (https://www.coe.int/en/web/cultural-routes).

Тренчинският замък, Словакия

Тренчин (55 000 ж.) е град в Западна Словакия, разположен близо до чешката граница. Намира се на около 120 км от столицата Братислава. Той е център на Поважския регион.

В Тренчинския замък на 24-ти август 1335 г. е сключен Тренчинският договор между полския крал Казимир III, бохемския крал Йоан Люксембургски (чех), както и Карл Роберт IV (унгарец).

Този договор утвърждава прехвърлянето на сюзеренитета над бившата полска провинция Силезия на Кралство Бохемия, интегрира херцогствата Силезия в Бохемската корона, докато крал Йоан и синът му Карл от своя страна окончателно се отказват от претенциите си за полския трон. Договорите, договорени на срещата на тримата владетели в Тренчинския замък, са подписани постепенно на следните дати: 3 септември 1335 г.; 19 ноември 1335 г.; 22 ноември 1335 г.; 26 ноември 1335 г.; 3 декември и 6 януари 1336 г. Впоследствие тримата крале, се срещат във Вишеград на река Дунав, който понастоящем е в Унгария. На 3 септември 1335 г. е подписан Чешко-унгарският съюзен договор, а следващият съюзен договор е подписан на 19 ноември 1335 г.

Тренчинският договор, като част от преговорите на Вишеградската група в рамките на Тройния съюз, има за цел и обединяването на търговията, данъците и търговските пътища. Този Троен съюз се смята за миниатюрен предшественик на бъдещия Европейски съюз.

Паметник и музей на Лозанския договор, Турция

Намира се в сградата на Ректората на Тракийския университет, в квартал Караагач в град Одрин, Република Турция.

След победоносната турска война за независимост срещу съюзническите сили на Британската империя, Френската република, Кралство Италия и Кралство Гърция, които окупират голяма част от континенталната част на Турция, на 24 юли 1923 г. в Лозана, Швейцария, е подписан Лозанският договор. Този мирен договор слага край на конфликта между турските националисти и съюзниците, а също така определя границите на съвременната Турска република.

Паметникът символизира завръщането на Караагач на турска територия чрез Лозанския договор и представлява дипломатическата победа, постигната с подписването на договора. До паметника се намира Лозанският музей. В памет на Лозанския договор и възстановяването на

Караагач чрез този договор, основите на Лозанския паметник са положени на 29 март 1998 г. под ръководството на Тракийския университет и община Одрин. Той е открит за посетители на 19 юли 1998 г. от тогавашния президент Сюлейман Демирел.

Музеят в Лозана, разположен до паметника, е отворен за посетители по всяко време на денонощието. През последните години паметникът в Лозана се превърна в една от най-посещаваните туристически забележителности на Одрин, като символ на независимост и гордост от постигнатия мир.

Букурещ, Румъния

Букурещкият договор, подписан на 18/28 май 1812 г., слага край на Руско-турската война, започнала през 1806 г. Той е подписан в построения през 1806 г. хан на Манук, а самият богат и известен дипломат Манук, посредничи между руската и турската армия. Договорът включва анексирането на Бесарабия от Русия. Руснаците също така осигуряват амнистия и обещание за автономия за сърбите.

Букурещкият мирен договор, подписан на 10 август 1913 г., слага край на Втората балканска война. Проблемният регионален контекст на Първата и Втората балканска война е възприет от Румъния като възможност да се намеси в този конфликт. Чрез Букурещкия мирен договор на България е дадена малка част от Македония и ивица от егейското крайбрежие, съдържаща пристанището Дедеагач (Александруполис). Сърбия получава Северна и Централна Македония, докато Гърция получава Южна Македония, а Румъния – южната част на Добруджа, включително град Силистра.

Букурещкият/Буфтянски договор на 7 май 1918 г. е сключен, от една страна, между Румъния и Централните сили, а от друга страна, в резултат на патова ситуация, постигната след кампанията от 1916 – 1917 г., и изолацията на Румъния на Източния фронт след едностранното излизане на Русия от Първата световна война. Чрез договора Букурещ е принуден да върне Южна Добруджа и южната част на Северна Добруджа на България. Останалата част от провинция Добруджа е поставена под съвместния контрол на Централните сили, оставяйки делтата на Дунав на Румъния. Договорът е денонсиран през октомври 1918 г. и е анулиран от условията на Примирието от 11 ноември 1918 г., както и от договорите от Сен Жермен ан Ле (1919 г.) и Ньой сюр Сен. (https://placesofpeace.eu/).

Парк на историческия фонтан на Кайнарджа, България

Село Кайнарджа се намира в Североизточна България, близо до румънската граница. То е административен център на община Кайнарджа, област Силистра. Край селото е изграден ГКПП Кайнарджа между България и Румъния, който е отворен за свободно преминаване на 3 октомври 2017 г.

Паркът с историческия фонтан на Кайнарджа, разположен в село Кайнарджа, България, отбелязва мястото на значимо събитие в европейската история. На това място е на 21 юли 1774 г. е подписан Кючук Кайнарджанския договор, с който се слага край на Руско-турската война от 1768 – 1774 г., водена по времето на императрица Екатерина Велика. Този договор предоставя на Руската империя ключови териториални и религиозни привилегии над Османската империя.

Историческата чешма е построена през 1892 г., а през 1942 г. е реконструирана и тогава е поставена и мраморна паметна плоча. Чешмата е паметник на културата. През 2012 г. е реализиран проект по Програмата за развитие на селските райони за изграждане на Туристически център в близост до чешмата.

В него са включени: Туристически посетителски център, историческа чешма, паметник на императрица Екатерина Велика, бюст-паметник на фелдмаршал граф Пьотър Румянцев, православният храм „Света Троица“. Туристическият посетителски център организира различни събития: изложби, представяния на книги и литературни четения, информационни и обучителни събития и разходки по екопътеката на целия Исторически парк.

От 2015 г. Кайнарджа е член на Европейската асоциация „Места на мира“, а през 2025 г. бе домакин на деветата международна конференция на Европейската асоциация „Места на мира“. Проведена е обстойна дискусия по различни теми, включително кандидатстването до Европейската комисия със съвместен проект „Маршрути на мира“. Предложен е нов подход към туристическите продукти, базирани на местните културни ценности във връзка с по-широкото измерение на разнообразната европейска идентичност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Маршрутът на местата на мира избира местата, където са подписани мирни договори с участието на народите от регионите, които са неразделна част от колективната памет на тези хора и техните институции, които ги признават за свое нематериално културно наследство. Тези места вече се използват или са заинтересовани да бъдат използвани като средство за популяризиране на туризма и провеждане на редовни тържества на подписаните дати.

Благодарение на този проект се цели да се засили сътрудничеството между европейските държави в проучвателските и изследователските дейности за сключените мирни договори в „местата на мира“, за работата с младите хора с перспектива опазването на мира в бъдеще и увеличаване на просперитета на хората, живеещи в тези райони.

REFERENCES

Markov, Iv. & Apostolov, N. 2015. Tourist Resources. Astarta Publishing House. Plovdiv. (in Bulgarian)

Patarchanov, Pl. 2012. Role and Place of Alternative Tourism Development in Mountain Areas. *Journal of Settlements and Spatial Planning*. Special Issue 1/2012. Edited by: Centre for Research on Settlements and Urbanism.Published by: Cluj university press. pp. 149–155.

https://www.coe.int/en/web/cultural-routes (viewed 12 March 2026).

https://placesofpeace.eu/ (viewed 12 March 2026).

https://eurekainstitute.eu/eureka/en/memberships/membership-of-european-network-of-places-of-peace (viewed 14 March 2026).

List of Peace Treaties in Europe. (2015). Freundeskreis Schloss Hubertusburg, Wermsdorf.

Statutes of European Network of Places of Peace. The Association EUROPEAN NETWORK OF PLACES OF PEACE. pp. 1–7.

За контакти:
Слави Димитров, професор, доктор
Служебен адрес: гр. Велико Търново, 5000, ул. „Арх. Г. Козаров“, № 1А
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Стопански факултет
Катедра „Туризъм“
Ел. поща: s.dimitrov@ts.uni-vt.bg